

SARA GRUEN

KUĆA

Prevela sa engleskog
Dubravka Popadić Grebenarević

Mono i Manjana
2011

1

Avion još nije ni poleteo, ali je Ozgud, fotograf, već tiho hrkao. On se nalazio u sedištu u sredini, uklješten između Džona Tigpena i jedne žene u čarapama boje kafe i u solidnim cipelama. Ozgud se sve jače naginjao prema ženi, koja je demonstrativno spustila naslon za ruku i počela sve više da se primiče uza zid. Ovaj je toga bio blaženo nesvestan. Džon je bacio pogled na njega i osetio žaoku zavisti: njihova urednica u *Filadelfija Inkvajeru* se gnušala ideje da jure hotele i insitirala je da oni obave svoju posetu Jezičkoj laboratoriji čovekolikih majmuna u jednom jedinom danu. I tako, uprkos tome što su prethodne večeri dočekivali Novu godinu, Džon, Kat i Ozgud su se tog istog jutra u šest ujutro obreli zajedno na letu za Kanzas Siti. Džon bi voleo da sklopi oči na nekoliko minuta, čak i po cenu da se slučajno ušuška uz Ozguda, ali je morao da razradi svoje beleške dok su mu pojedinosti još sveže u pameti.

Džonova kolena nisu mogla da stanu u prostor koji mu je pripadao, pa ih je okrenuo prema prolazu između sedišta. Kako je Ket bila iza njega, spuštanje sedišta nije dolazilo u obzir. Dobro je znao u kakvom je raspoloženju. Imala je ceo red za sebe – neverovatna sreća – ali je upravo zatražila od stjuardese dva džin tonika. Očigledno to što

je imala tri sedišta samo za sebe nije bilo dovoljno da potisne traumu celog dana provedenog nad lingvističkim tekstovima onda kada je očekivala da se susretne sa šest velikih majmunna. I premda je Ket unapred pokušala da sakrije simptome prehlade i da one koji su se ipak primećivali predstavi kao alergiju, Izabel Dankan, naučnica koja ih je dočekala, odmah ju je isključila i prognala u Odeljenje lingvistike. Ket je upotreabila svoj legendarni šarm, koji je čuvala samo za slične okolnosti, ali Izabela Dankan je bila na njega potpuno imuna. Bonobi i ljudi imaju 98,7% istovetne DNK, rekla je, što ih čini prijemčivim na iste viruse. Nije smela da rizikuje izlaganje ljudskim virusima, posebno sad kad je jedna majmunica bila trudna. Osim toga, Lingvističko odeljenje je imalo fascinantne nove podatke o vokalizaciji bonoba. I tako je razočarana, bolesna i osujećena Ket provela popodne u Blejk Holu slušajući o dinamičnom obliku i pokretima jezika dok su Džon i Ozgud bili u poseti čovekolikim majmunima.

„Uostalom, bili ste iza stakla, zar ne?“ požalila se kasnije Ket u taksiu. Ona je bila stisnuta između Džona i Ozguda, a njih dvojica su okrenuli glave, svaki prema svom prozoru, u uzaludnom pokušaju da izbegnu klice. „Ne vidim kako bi mogli da dobiju bilo šta od mene iza stakla. Stajala bih na drugom kraju sobe da mi je zatražila. Do đavola, nosila bih masku.“ Zastala je da bi ušmrknula Nafazol u obe nozdrve i onda je dunula snažno u papirnu maramicu. „Imate li uopšte pojma kroz šta sam prošla danas?“ produži ona. „Njihov jezik je potpuno nerazumljiv. Imala sam problema već kod „diskursa“. Dok sam se opasujila, bio je tu „deklarativni ilokucijski smisao“ ovo, „deontički modalitet“ ono, bla, bla bla.“ Naglašavala je „bla“ rukama, mašući bočicom Nafazola u jednoj i zgužvanom maramicom u drugoj. „Skoro sam se izgubila na „nivou leksičkih odnosa“. Zvuči kao neki smrdljivi, brbljivi ujak, zar ne? Kako, za ime sveta, misle da ću uopšte biti u stanju da to preradim u novinski članak?“

Džon i Ozgud se nemo i s olakšanjem zgledaše kad su dobili mesta za sedenje za povratak kući. Džon nije znao šta je Ozgud izvukao od današnjeg iskustva – ni jednog trenutka nisu bili sami – ali kod Džona se pokrenulo nešto krupno.

On je vodio dvosmeran razgovor s dva čovekolika majmuna. Obraćao im se na engleskom, a oni su odgovarali koristeći američki jezik znakova, što ga je zadivilo jer su bili sposobni da komuniciraju na dva ljudska jezika. Jedna od majmunica, Bonzi, znala ih je navodno tri: bila je u stanju da komunicira kompjuterom koristeći posebno osmišljenu grupu leksigrama. Džon ranije nije shvatao složenost njihovog maternjeg jezika – tokom posete bonobi su jasno demonstrirali svoju sposobnost da vokalizuju specifične informacije, kao što je ukus jogurta i lokacija sakrivenih predmeta, čak i kad nisu mogli da vide jedan drugog. On ih je gledao u oči i prepoznao bez i senke sumnje da mu razumna, inteligentna bića uzvraćaju pogled. Bilo je to sasvim drugačije od zavirivanja u kavez u zoološkom vrtu i promenilo je njegovo poimanje sveta tako sveobuhvatno da još nije bio u stanju da to jasno izrazi.

Inspekcija Izabele Dankan bila je samo prvi korak da bi se dospelo u stanište čovekolikih majmuna. Posle Ketinog proterivanja u glavni kampus, Ozguda i Džona su odveli u administrativnu kancelariju da tu sačekaju dok se ne obavi savetovanje s majmunima. Džona su unapred obavestili da je na majmunima da odluče ko im ulazi u kuću, a takođe i da su ćudljivi: tokom poslednje dve godine dopustili su ulaz tek otprilike polovini svojih potencijalnih posetilaca. Znajući za ovo, Džon je povećao svoje šanse što je više mogao. Istražio je na internetu ukus bonoba i kupio za svakog po jedan ruksak, koji je napunio njihovom omiljenom hranom i igračkama – lopticama koje odskaču, čupavim ćebadima, ksilofonima, igračkom Gospodin Krompirko, grickalicama i svim ostalim što bi im, mislio je, moglo biti zabavno. Onda je Izabeli Dankan poslao poruku elektronskom poštom i zamolio je da kaže bonobima da donosi iznenađenja. Uprkos uloženom trudu, Džon je osetio kako mu po čelu izbijaju graške znoja sve do trenutka kad se Izabela nije vratila sa savetovanja i obavestila ga da bonobi ne samo da su dozvolili Ozgudu i njemu da uđu, nego su na tome insistirali.

Povela ih je do prostora za osmatranje, koji je bio odvojen od čovekolikih majmuna staklenom pregradom. Uzela je ruksake, nestala u hodniku, i ponovo se pojavila s druge strane stakla, gde ih je predala majmunima. Džon i Ozgud su stajali i posmatrali kako bonobi

otvaraju poklone. Džon je bio tako blizu pregradi da ju je doticao nosom i čelom. Gotovo da je i zaboravio da je pregrada tu, pa kada su iz torbe izronile M&M čokoladne bombonice, a Bonzi skočila da ga poljubi kroz staklo, umalo se nije srušio na leđa.

Mada je Džon znao da se ukusi bonoba ne podudaraju (na primer, znao je da je Mbongova omiljena hrana mladi luk, a da Sem voli kruške), iznenadio se kako su posebni, koliko se razlikuju, kako su gotovo *ljudski* individualni; Bonzi, matrijarh i bespogovorni vođa, bila je sabrana, samouverena i promišljena, istovremeno i bezumni ljubitelj M&Ms bombonica. Sem, najstariji mužjak, bio je otvoren, harizmatičan i potpuno svestan sopstvenog magnetizma. Jelani, mužjak adolescent, bio je bestidni razmetljivac s bezgraničnom energijom i posebnom sklonošću da skače uza zidove i onda se prevrće unazad. Makena, ona noseća, bila je Jelanin najveći obožavalac, ali je isto tako izuzetno volela Bonzi i provodila je duge periode bišteći je, sedeći mirno i čupkajući joj kosu, zbog čega je Bonzi bila ćelavija od ostalih. Mladunče Lola je bilo neopisivo ljupko, ali i prevarant – Džon je bio svedok kad je cimajući izvuklo ćebe ispod Semove glave dok se odmarao, a onda odjurilo kod Bonzi da traži zaštitu, pri tom dajući znak IZNENAĐENJE! RĐAVO IZNENAĐENJE! (Prema Izabel, petljanje po gnezdu drugog bonoba je bio jedan od krupnih prekršaja, ali postojalo je još jedno pravilo koje ga je opovrgavalo: u očima majke, bebe bonoba ne mogu da pogreše.) Mbongo, odrasli mužjak, bio je manji od Sema i osetljivije prirode: on se odlučio da prekine dalji razgovor sa Džonom pošto je Džon nenamerno pogrešno protumačio igru zvanu „Jurenje čudovišta“. Mbongo je stavio masku gorile, što je bio znak za Džona da glumi kako je prestravljen i da pusti da ga Mbongo juri. Nažalost, niko to nije objasnio Džonu, koji čak nije ni shvatio da Mbongo nosi masku sve dok majmun nije odustao i skinuo je, na šta se Džon nasmejao. Efekat je bio tako razoran da je Mbongo okrenuo leđa i nadalje potpuno ignorisao Džona. Izabel ga je konačno oraspoložila igrajući igru po popisu, ali on je odbijao da komunicira s Džonom do kraja posete, zbog čega se Džon osećao kao da je ošamario bebu.

„Izvinite.“

Džon pogleda uvis i vide nekog čoveka kako stoji u prolazu između sedišta jer ne može da prođe pored Džonovih nogu. On se pomerio u stranu i saterao noge u Ozgudov prostor, što je ovaj propratio gundanjem. Pošto je čovek prošao, Džon vrati noge u prolaz i u tom trenu tri reda iza njih ugleda ženu koja je držala knjigu s koricama koje u njemu izazvaše navalu adrenalina. Bila je to debitantska knjiga njegove žene, premda mu je ona nedavno zabranila da koristi baš tu frazu pošto je pošto se činilo da će njena debitantska knjiga biti istovremeno i njena poslednja. Kada je knjiga *RATTOVI REKA* prvi put izašla, a Džon i Amanda se još uvek nadali uspehu, smislili su frazu “slučajni prizor“ za situaciju da slučajno nabasaju na neku osobu koja je čita. Do ovog trenutka to je bilo u sferi teorije. Džon je pozeleo da je Amanda tu ideju iskusila u stvarnosti. Njoj je bilo očajnički potrebno da se oraspoloži, a Džon skoro da je došao do zaključka kako je on po tom pitanju bespomoćan. Proverio je poziciju stjuardese. Nalazila se u kuhinjskom odeljku, pa on hitro izvuče svoj mobilni, podiže se malo i usnimi jednu fotografiju.

Kolica s pićima su se vratila; Ket je kupila još džina, Džon je naručio kafu, a Ozgud je nastavio s podzemnom tutnjavom dok ga je njegovo ljudsko jastuče mrgodno gledalo.

Džon izvuče laptop i otvori novi fajl :

Slični šimpanzama po spoljnom izgledu, ali vitkije građe, dužih udova, ravnijih čeonih režnjeva. Crna ili zagasito siva lica, ružičaste usne. Crna kosa razdeljena po sredini. Izražajne oči i lica. Vokalizacija visokih tonova i frekvencije. Matrijarhalni, egalitarni, miroljubivi. Izuzetno zaljubljeni. Jake veze među ženkama.

Iako je Džon već znao ponešto o egzibicionističkoj prirodi bonoba, u početku je bio zatečen učestalošću njihovih seksualnih kontakata, posebno među ženkama. Brzo genitalno trljanje bilo je usputno i nemarno koliko i rukovanje. Bilo je predvidivih trenutaka, kao što je onaj neposredno pre raspodele hrane, ali Džon ovom činu nije sa sigurnošću mogao da uhvati ni glavu ni rep.

Pijuckao je kafu i promišljao se. Ono što bi zaista morao da uradi jeste da transkribuje intervju s Izabelom dok su mu još u sećanju pojedinosti koje se ne mogu čuti: njeni izrazi lica i gestovi, i trenutak – neočekivan i istovremeno ljubak – kad je naglo prešla na znakovni jezik. On zavuče slušalice u diktafon i pusti snimak:

ID: Dakle, ovo je deo kad pričamo o meni?

DŽT: Da.

ID: [*nervozan smeh*] Divno. Možemo li da pričamo o nečemu drugom?

DŽT: Ne baš. Žao mi je

ID: Toga sam se i plašila.

DŽT: Pa, šta vas je navelo da se bavite ovakvim poslom?

ID: Prisustvovala sam predavanju Ričarda Hjuza – on je čovek koji je osnovao laboratoriju – i on je govorio malo o poslu kojim se bavi. Bila sam potpuno fascinirana.

DŽT: On je nedavno preminuo, zar ne?

ID: Da. [*pauza*] Rak pankreasa.

DŽT: Žao mi je.

ID: Hvala.

DŽT: Dakle, to predavanje. Da li je bilo na temu lingvistike? Zoologije?

ID: Psihologije. Biheviorističke psihologije

DŽT: Jeste li diplomirali na tom predmetu?

ID: U početku sam mislila da bi mi to moglo pomoći da razumem svoju porodicu – sačekajte, možete li, molim vas, to da precrtate?

DŽT: Šta da precrtam?

ID: Taj deo o mojoj porodici. Možete li to da izostavite?

DŽT: Svakako. Nema problema.

ID: [*pokret olakšanja*] Hu. Hvala. U redu, dakle, u osnovi ja sam bila klinka brucos koja pohađa predavanja iz psihologije., Čula sam za projekat s čovekolikim majmunima i otišla tamo; i pošto sam se susrela s tim majmunima,